

„Štajerc“ izhaja vsaki petek, datiran z dnevom naslednje nedelje.

Naročnina velja za Avstrijo: za celo leto 3 krome, za pol in četrt leta razmerno; za Ogrsko 4 K 50 vin. za celo leto; za Nemčijo stane za celo leto 5 kron, za Ameriko pa 6 kron; za drugo inozemstvo se računi naročnino z ozirom na visokost poštne. Naročnino je plačati naprej. Posamezne štev. se prodajajo po 6 v.

Uredništvo in upravnništvo se nahajata v Ptujju, gledališko poslopje štev. 3.

Dopisi dobrodošli in se sprejemajo zastonj, ali rokopiše se ne vrača. Uredniški zaključek je vsak torek zvečer.

Za oznanila uredništvo ni odgovorno. Cena oznanil (inserterov) je za celo stran K 64, za 1/2 strani K 32, za 1/4 strani K 16, za 1/8 strani K 8, za 1/16 strani K 4, za 1/32 strani K 2, za 1/64 strani K 1. — Pri večkratnem oznanilu se cena primerno zniža.

Štev. 47.

V Ptujju v nedeljo dne 22. novembra 1908.

IX. letnik.

Zopet prvaški polom!

(Polom posojilnice v Šoštanjju. Ivan Vošnjak v preiskovalnem zaporu. Dr. Mayer v konkurzu. Denarji kmetjskih vložnikov v velikanski nevarnosti!)

Pretekli ponedeljek so prinesli listi razburljivo novico, ki bode presenetila vso saleško dolino in tudi vso spodnjo Štajersko sploh. Izvedelo se je namreč, da je zapovedalo celjsko državno pravdnštvo, naj se zapre tovarnar z usnjem in prvaški voditelj Ivan Vošnjak v Šoštanjju, ker se ga baje sumniči poneverjenja, oziroma sleparije v tamošnji prvaški posojilnici. Vošnjaka pa ni bilo dobiti; reklo se je, da je v Zagreb pobegnul. Drugi dan pa ga je prignala vest k sodnji in danes sedi v preiskovalnem zaporu. Obenem se je razširila vest, da je dr. Mayer prišel v konkurz kakor tudi posojilnica sama.

Torej polom, popolni polom! In kaj smo pisali pred par meseci? Kaj smo takrat proročovali? Kaj smo dejali? Naši prijatelji se tega gotovo še spominjajo in naši sovražniki tudi. Rekli smo, da mora priti v Šoštanjju do poloma. In prišlo je!

Slabo gospodarstvo šoštanjjske posojilnice je bilo svetu itak že dolgo znano. Taki polomi so le posledica brezvestnega ustanovljenja posojilnic brez potrebe in sredstev, kakor ga gojijo prvaki edino iz političnih vzrokov. V Šoštanjju pa je bila stvar ta-le: Usnjarski tovarnar Vošnjak bivši deželni poslanec in bogve kakšni prvaški odrešenik še je imel glavno besedo pri posojilnici. Obenem pa je bil glavni dolжник te posojilnice. On je bil blagajnik in dolжник v enosebi. Ali ni že to malo čudno? Pred par meseci bi prišel Vošnjak kmalu v konkurz. Govorilo se je, da je šoštanjjska posojilnica že popolnoma izmозgana in da ji celjske prvaške zadruge nočejo več pomagati. Takrat so tudi kmetje-vložniki odločno zahtevali svoj denar nazaj. Pa kakšni odgovor so dobili,

ko so prišli po krvave svoje krajcarje? Saj smo svoj čas pisali, kako jih je sprejel dr. Mayer! S solznimi očmi so iskali ti reveži svoj denar, — pa zaman! Prvaški listi pa so lagali in trosili ljudem pesek v oči, češ da je vse v redu! Vse v redu — vraga, danes vidimo, kakšni je ta red! Par mesecev po tej katastrofi je dr. Mayer zapustil Šoštanj in se preselil. Reklo se je, da zapuščajo podgane potapljačo se ladjo.

Zdaj pa je prišlo, kar je moralo priti. Prvaški listi, v prvi vrsti smešna tetka „Domovina“ sicer kričijo, da ne bodejo saleški kmetje ničesar izgubili. Mi pa vprašamo: Kdo pa bode dolgovce, ki grejo baje v stotisoče kron, plačal? Kdo jih bode poravnal? S kakšnim denarjem se bode upnike pomirilo? Prvaki naj dajo vložnikom garancije na roko, ne pa prazne besede!

Za danes vemo, da je ta polom velikanskega pomena! Vboge žrtve hujskajoče prvaške politike!

V naslednjem podamo poročila, v kolikor so nam došla!

* * *

Iz Šoštanjja smo dobili ta-le oklice:

Slovenci šaleške doline!

Tako je naslovljen lažnjivi članek šerbozobe „Domovine“ z dne 16. nov. št. 132. Prebivalci šalske doline, tako Vam kliče tudi „Štajerc“, Vaš stari prijatelj. Pozor! Ne verujte temu, kar Vam kvasi lažnjiva „Domovina“ radi Ivana Vošnjaka, radi dr. Mayerja, in glede posojilnice v Šoštanjju, ampak poslušajte „Štajerca“, ki Vam je o šoštanjjskih razmerah vedno resnico poročal. Ivana Vošnjaka so zaprli dne 14. nov. na povelje c. kr. drž. pravnika v Celju ne zato, ker je jemal denar iz posojilnične kase, ne da bi bil koga izmed ravnateljstva o tem obvestil ali vprašal, vzel je kolikor je potreboval, ne zato, ampak zaprli so ga

zavoljo nerednosti v „Posojilnici“, ki jih je uganjal.

„Domovina“ Ivana Vošnjaka pere — pa vse zastonj! Da je tako globoko padel, niso kriviti niti Franz niti Hans Woschnagg niti kdo drugi, ampak edino le Ivan Vošnjak sam. Vedel je, da denar ki ga jemlje iz posojilnice ni njegov, ampak tuji denar — trdo, krvavo zaslužen groši naših varčnih kmetov, vedeti je moral da vsega denarja ne bo mogel nikdar povrniti — in vendar je grabil — in grabil... „Domovina“ pravi, da Ivan Vošnjak ni edini podjetnik, ki je na kant prišel. Seveda, to tudi vemo, tega mu tudi nihče ne zameri; — pa da je denar krivično iz posojilnice jemal, tega mu kmetje ne morejo odpustiti. „Domovina“ pravi da so vsa posojila vključena — že prav, pa na katerem mestu? Kdo pa je pred temi vključitvi? No, le čakajmo, sodnijska preiskava, ali revizija posojilničnih knjig po c. kr. okrožni sodnji se ravno zdaj vrši, kmalo bomo slišali, kako stvar stoji; da pa ne stoji za Ivana Vošnjaka tako ugodno, kakor opisuje „Domovina“, to že danes lahko vsemu vsetu povemo.

„Domovina“ jadikuje nadalje: Pri celi stvari je žalibog hudo prizadet slovenski odvetnik g. dr. Fr. Mayer. Da! Hudo prizadet; vedel je o Ivan Vošnjakovem praktičiranju in ni mu tistega zabranil ali očital dasi ravno je bil veliko let ravnatelj posojilnice.

Dr. Mayer je pri celi stvari ravno toliko kriv kakor Ivan Vošnjak; pregovor pravi: Tisti ki zakelj drži je ravno tako kriv, kakor tisti ki v njega devlje! „Domovina“ pravi! „Dosedaj še ni nobeden kmet krajcarja škode imel.“ — Oho! le počasi! Ali v „Domovini“, da je bilo okoli 500 kmetov toženih od dr. Mayerja za posojila in dr. Mayerjeve tožbe niso bile — kakor znano — tako po ceni. Sploh vse umerjanje teh dveh zamorcev je brez uspeha. Sodnija bo spravila resnico na dan!

Pogance.

Po povesti H. Fraungruber*.)

Žegen je končan in verniki zapuščajo cerkev. Precej dolgo traja, da se zrinese zadnji možakarji in ženice iz božjega hrama.

Najzadnji pride s počasnimi koraki kmet Hoisl. Pripogne se parkar, se oškropi izdatno z žegnano vodo in stopi na cerkveni prostor. Ravno hoče fajmošter iz zakristije proti župnišču. Ko zagleda kmeta, mu prijazno pokima in mu zakliče: »No ali se pusti sosed tudi enkrat v cerkvi videti? Dobro, dobro tako!«

Nagovorjeni pomakne nerodno svoj klobuk in odgovori počasi: »Imamo toliko, toliko za opraviti v gospodarstvu. Saj se ve, če ni kmetice, gre vse navkriž na posestvu.« In kmet se obriše z roko oči.

Župnik se ostavi: »Lepo se spominjate svoje žene, Hoisl. Kako dolgo je že, odkar je umrla?«

»Devet mesecev, gospod župnik. Ob sv. Martinu smo jo nesli na pokopališče.«

»Dobro, dobro«, pokima župnik zamišljen s svojim širokim, rdečim obrazom. »Torej ob sv. Martinu? Žal mi je, da ste tako sami na posestvu, Hoisl!«

»Seveda«, meni kmet, »je vedno tako na svetu: kar je človeku najljubše, to mora že vrag vzeti.«

»Oh — brani župnik prestrašen in dvigne brevir proti kmetu — »kako grdi jezik imate.«

»Brez zamere, gospod fajmošter, mislil nisem nič slabega; mi kmetje pač nerodno govorimo. Ali ker imam ravno že čast, — neko vprašanje bi imel — in Hoisl vzame svoje palico iz ene v drugo roko.

»Vprašanje je prosto, kaj hočete?«

Kmet vzdigne glavo in vpraša naravnost: »Kdaj se smem zopet oženiti?«

Nezadovoljni pogled se zablščijo za očali župnikovimi. »Kaj slišim? Zdaj že mislite na kaj takega — dobro, dobro! Pustite vendar, da bode vaša prva žena v grobu mrzla postala.«

Kmetjska koža je trda koža, Hoisl noče odnehati; kadar mu kaj ni prav, ga nikdo ne prepriča, niti fajmošter.

»Ako nebo vzame, sme človek tudi vzeti«, je mrmral kmet.

»Grdi jezik«, zavpije fajmošter, »no, ako ste vi grobi, smem jaz tudi biti. Zato Vam rečem: Kadar se človek enega križa iznebi, mu ni treba takoj drugega nalagati. Prav bi se Vam zgodilo, ko bi res križ dobili!«

In talar je zafrotal, župnik pa tekel jezen proti svojemu domu, brez da bi kmetu le še en pogled privoščil. Kmet se je na tihoma zasmel: »Haha, postno jed bi mi privoščil, kajne, za pohane piške me pa zavidaš!« Predmet njegovega dopajenja je moral po zadovoljnem obrazu kmetovemu soditi, prav nežni biti. Izdajmo stvar takoj! Hoisl je imel oko na svojo dekle, črnooko Aniko, in Hoisl hoče Aniko oženiti. Njegova prva žena

je njega, prvega hlapca, za velekmeta naredila, ali bila je grda in lepota jo ni bolela. Zato hoče zdaj vdovec delko za kmetico narediti — in Anika je nežna!

S takimi misli korakal je kmet skozi njive in travnike po hribu k svoji posesti. Kako lepo je bilo posestvo sredi v listju polnih sadnih dreves! In pri vratih stoji s svetlimi očmi v rdečem krilu in črno-židani ruti Anika.

»Bog daj, oča«, se zasmeli in med ustnicami se kažejo beli zobki; »ste bili v cerkvi, pridno molili?«

»To pač«, odgovori zaljubljeni kmet in jo pobožja po lici; »ali greš danes z menoj na ples? Ko bi šel mimo kramarja, ti bi kaj za žeganje kupil!« — »Uj je«, dvomi dekle, »meni bi bogati kmet kaj kupil?«

Hoisl stopi bližje in položi svojo desnico okoli dekleta. »Kdo ve, Anika, ko ti si še več ne dal? Kaj meni, ko bi dobila celega kmeta s posestvom vred, kakor vse stoji in leži?«

Anika ni neumna — kakor vse babnice. Ona ve vse, ali pametno se brani. »Oj je«, se smeji »kmet Hoisl in Anika! Zapri oči in videl bodeš vse, kar je moje.«

Ali spozumela sta se.

Poroka bogatega kmeta Hoisl s svojo mlado dekle je bila krasna; osemdeset gostov je vpilo in vriskalo pri pojedini in za hrbtom se je ženinu smejala. On pa ni videl drugega nego svojo Aniko. »Juhuhu«, je vpil »stari kmet zamore biti še mladi ženin!«

*) Pogance = pogaçe.